

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

קרבן התמיד (61)

ד"ר מרים וייטמן

weitman333@gmail.com

שמות כ"ט, לח-מב

וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם: וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן פְּתִית רֹבַע הֵהָיוּ וְנֶסֶף רְבִיעֵת הֵהָיוּ יָזוּ לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם כַּמִּנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנֹסְפָה תַעֲשֶׂה־לָּהּ לְרֵיִם נִיחָם אִשָּׁה לֵה': עַל־תַּמִּיד לְדַרְתִּיכֶם פָּתַח אֱהִל־מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָכֶם שְׂמָה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם.

במדבר כ"ה, ג-ה

זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לֵה' כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד: אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם: וְעִשְׂרִית הָאִיפָה סֹלֶת לַמִּנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן פְּתִית רְבִיעֵת הֵהָיוּ: עַל־תַּמִּיד הַעֲשִׂיָה בְּהַר סִינֵי לְרֵיִם נִיחָם אִשָּׁה לֵה': וְנֶסֶפוּ רְבִיעֵת הֵהָיוּ לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֶּף נֶסֶף שְׂכָר לֵה': וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם כַּמִּנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנֹסְפוּ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיִם נִיחָם לֵה'.

שמות כ"ט, לח-מב	במדבר כ"ה ג-ה
וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ	זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לֵה'
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד.	כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד.
אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר	אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר
וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם.	וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם.
וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן פְּתִית רֹבַע הֵהָיוּ	וְעִשְׂרִית הָאִיפָה סֹלֶת לַמִּנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן פְּתִית רְבִיעֵת הֵהָיוּ.
	עַל־תַּמִּיד הַעֲשִׂיָה בְּהַר סִינֵי לְרֵיִם נִיחָם אִשָּׁה לֵה'.
וְנֶסֶפוּ רְבִיעֵת הֵהָיוּ יָזוּ לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד.	וְנֶסֶפוּ רְבִיעֵת הֵהָיוּ לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֶּף נֶסֶף שְׂכָר לֵה'.
וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם	וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם
כַּמִּנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנֹסְפָה תַעֲשֶׂה־לָּהּ לְרֵיִם נִיחָם אִשָּׁה לֵה'.	כַּמִּנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנֹסְפוּ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיִם נִיחָם לֵה'.
עַל־תַּמִּיד לְדַרְתִּיכֶם פָּתַח אֱהִל־מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָכֶם שְׂמָה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם.	

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

משנה תענית פרק ד משנה ו

תמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז, ותמשה בתשעה באב.
בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והבקעה העיר, ושרף אפסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל.
בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יקנסו לארץ, וקרוב הבית בראשונה ובשנייה, ונלפדה ביתר, ונחרשה העיר.

דניאל פרק יב ט-יב

כי־תמים ותמים הדברים עד־עת קץ: יתבררו ויתלבנו ויארפו רבים והרשיעו רשעים ולא יבינו כל־רשעים והמשפלים יבינו:
ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שמים ימים אלה מאתים ותשעים: אשרי המסכה ונגיע לַימים אלה שלש מאות שלשים ותמשה:

רמב"ם הל' תעניות ה, ב

נשתברו הלוחות, ובטל התמיד מבית ראשון, והבקעה ירושלם בחורבן שני, ושרף אפוסטמוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל.

תלמוד ירושלמי מסכת תענית פרק ד הלכה ה

בימי מלכות הרשעה הזאת היו משלשין להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להן שני גדיים, ובסוף שילשלו להן שתי קופות של זהב והעלו להם שני חזירים... באותו השעה גרמו העונות ובטל התמיד.

רשי לדניאל ה, יד

והוא שנאמר בסוף הספר ומעת הוסר התמיד... והתמיד הוסר ו' שנים לפני החורבן בית שני... ושש שנים שכתבתי אין בידי ראייה מפורשת אך יש ראייה שבוע שלם לא בטל התמיד לפני החורבן.

יוספוס פלביוס, מלחמות היהודים ספר ו פרק ב, א

ביום ההוא, הוא יום שבעה עשר לחדש פנמוס (תמוז), שבת קרבן האלקים הנקרא בשם קרבן התמיד, מחוסר אנשים הראויים להקריבו כהלכה, והעם התעצב על זה מאד.

שופט כל הארץ ואותה במשפט יעמיד
נא חיים וחסד על עם עני תצמיד
ואת תפלת השחר במקום עולה תעמיד
עולת הפקר אשר לעולת התמיד

רבי שלמה אבן גבירול, שופט כל הארץ, פיוט

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

יעקב בן שלמה בן חביב, עין יעקב, הקדמת הכותב, עמ' ט"ז-י"ז במהדורת האחים לויין-אפשטיין תשכ"א
מצאתי כתוב בשם המדרש ובקשתיהו ולא מצאתיהו בכל שיתא סדרי, וזהו נוסחו: בן זומא אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" (דברים ו', ד). בן ננס אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט, יח). שמעון בן פזי אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא "את הכבש האחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערביים" (במדבר כ"ח ד). עמד רבי פלוני על רגליו ואמר: הלכה כבן פזי.

שמואל יפה, יפה מראה, ביאור לאגדות הירושלמי, סוף מסכת נדרים, עמ' קנ"ז-קנ"ח
"ואהבת לרעך כמוך" ר"ע אומר זה כלל גדול בתורה. כן עזאי אומר "זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה" ... ובעל עין יעקב בהקדמתו כתב שמצא כתוב בשם המדרש וזה נוסחו: בן זומא אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" (דברים ו', ד). בן ננס אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט, יח). שמעון בן פזי אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא "את הכבש האחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערביים" (במדבר כ"ח ד). עמד רבי פלוני על רגליו ואמר: הלכה כבן פזי... ולא אאמין שהנוסחא הזו מחז"ל, שאין לה הבנה לפי הפשט.

מהר"ל, נתיבות עולם חלק ב, נתיב הרע, עמ' נ"ב
ועיין עוד ותמצא בחבור עין יעקב בהקדמת הכותב שמצא בחבור מדרש אחד וזו לשונו: בן זומא אומר מצינו פסוק כולל יותר והוא "שמע ישראל", בן ננס אומר מצנו פסוק כולל יותר והוא "ואהבת לרעך כמוך", שמעון בן פזי אומר מצינו פסוק כולל יותר והוא "את הכבש האחד תעשה בבוקר". עמד רבי פלוני על רגלו ואמר הלכה כבן פזי... ומה שאמר בן פזי את הכבש האחד תעשה בבוקר הוא כלל גדול בתורה יותר, רצה לומר מה שהאדם עובד הש"י בתמידות הגמור והוא עבדו.

הרב יהודה עמיטל, שיחה בישיבה, הנוכה תשס"ג <http://bit.ly/2tWIN1D>
הכל מכירים את הברייתא בתורת כהנים: "ואהבת לרעך כמוך", אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר: 'זה ספר תולדות אדם' - כלל גדול מזה. בספרו נתיבות עולם (נתיב אהבת הרע), מביא המהר"ל מפראג תוספת למדרש זה בשם פירוש "הכותב" לספר "עין יעקב": בן זומא אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא "שמע ישראל", בן ננס אומר מצינו פסוק כולל יותר והוא "ואהבת לרעך כמוך". שמעון בן פזי אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא "את הכבש האחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערביים". עמד רבי פלוני ואמר: הלכה כבן פזי.
מה ענין כבשים לכלל הגדול שבתורה? מסביר המהר"ל: אדם שעובד את ה' בתמידות מוכיח שהוא עבד. יציבות וקביעות הם כלל גדול בתורת החינוך היהודי. כבש אחד בבוקר, כבש אחד בין הערביים. תמידין כסדרן... יציבות, קביעות, רצף. זה המסר הגדול.

רבי יוסף קארו, שולחן ערוך אורח חיים סימן א סעיף א
יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו.

רבי משה איסרליש, הג"ה, אורח חיים סימן א סעיף א
שויתי ה' לנגדי תמיד (תהילים טז, ח) הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים.

רבי יוסף קארו, שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצו סעיף א
יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם, ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה, ואסור בהספד.

רבי משה איסרליש, הג"ה, אורח חיים סימן תרצו סעיף א
י"א שחייב להרבות במשתה ומשחה בי"ד שבאדר ראשון ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים; וטוב לב משתה תמיד (משלי ט"ו, ט"ו).

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

גמרא מנחות ס"ה עמוד א

אלין יומיא דילא לאתענאה בהון ומקצתהון דילא למספד בהון...

מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה אתוקס תמידא דלא למספד. שהיו צדוקים אומרים: יחיד מתנדב ומביא תמיד. מאי דרוש? 'את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים' (במדבר כ"ח, ד). מאי אהדרו? 'את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו' (במדבר כ"ח, ב), שיהו כולם באים מתרומת הלשכה.

פירוש הרב הירש לתורה, במדבר כ"ח, ב

לשון היחיד של 'תעשה' (פס' ד) תופס את האומה באחדות כללית, וזו מתגשמת רק בנציגות הלאומית של הכלל... לשון הרבים של 'תשמרו' (פס' ב) מחייב את האומה על כל חבריה לשמור תמיד על הקרבן הלאומי הזה... אין די במעשה האחד של ההקרבה הנעשה יום יום במרומי המרכז של האומה, אלא יש צורך שהעם היושב בכל ההיקף הלאומי יכוון את דעתו אל ההקרבה הזאת... לפיכך התקינו נביאים הראשונים לחלק את האומה לעשרים וארבעה משמרות המקבילים לעשרים וארבעה משמרות הכהונה. משמרות אלו התחלפו מדי שבוע בשבוע... כל משמר... היה לו חברים... שהיו באים אל המקדש בשעת הקרבת התמיד. יחד עם זאת היו אנשי המשמר הרחוקים מתכנסים בעריהם ומתלווים אל התמיד על ידי קריאת התורה ותענית... עמידה זו על גבי קרבן התמיד – עמידה אישית או עמידה שברוח – קרויה מעמד. מעמדות אלה היו מעוררים בירושלים ובערי הארץ את תודעת ההשתתפות של האומה כולה בהקרבת התמיד בירושלים.

והנה עבר עברו אלפי שנים אחרי אותה תקנה, ובהתאם לצוואת המנהיגים המאוחרים של גלותנו הרי האומה כולה, הנפוצה בכל קצווי תבל, הפכה למעמד אחד. זמן התמיד, שהיה קרב בשעתו בירושלים, עודנו מעורר כל לב יהודי נאמן, במזרח ובמערב, בצפון ובדרום, והרי הוא מכוון את פניו לארץ המוריה שבציון ובירושלים. באותה שעה הוא מבטא מחדש את נדר קרבן התמיד של שחרית ומנחה, שתורגם למלות תפילה. נדר זה מבטיח נאמנות לתורה, שהיא לנו למורשה מהר המוריה שבירושלים, ובעצם הנדר הזה אנחנו מתקשרים עם ה' ועם כל אחינו שבכל העולם. ביסודו של דבר אין זה אלא קיום רוחני של מצות 'את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו'. ועוד יבוא היום שנקיים מצווה זו בפועל ממש...

על פי כל הדברים האלה מובנת התנגדות הצדוקים להקרבת קרבן התמיד מכספי האומה, שהרי זה הרעיון העולה מקרבן התמיד של האומה, כל יחיד בעם הרוצה ללמוד תורה ולקדש את מעשיו חייב לפנות לנציגות הכלל שבמקדש, כי העדות וההוראה של תורה ה' מופקדת בידה והיא השומרת להקריב בשם הכלל את קרבן התמיד של הכלל, וקרבן זה מחדש בכל יום תמיד את נדר הנאמנות לתורה זו. אולם רעיון זה הוא סתירה גמורה לתורת הצדוקים של כל תקופה, תורת הצדוקים מורה שהאדם היהודי מתקשר לאלקיו רק על ידי האות הכתובה של המקרא, וזו "כרוכה ומונחת בקרן זוית, כל הרוצה ללמוד יבא וילמוד" (קידושין ס"א ב'), כל אדם יפרש את הכתוב כאוות נפשו הסובייקטיבית, הוא יקבל ממנו את המתאים לרוחו, יראה בו את רצון ה' ויקיים אותו כהבנתו. תורת הצדוקים מתעבת את רוח קרבן התמיד, כי התמיד מורה שהיחיד ימצא את אלקיו רק תוך התקשרות לכלל ישראל, והוא יהיה לרצון לפני ה' רק על ידי קיום דבר ה' שהופקד בידי הכלל. משום כך היתה זו אחת המשימות הראשונות של הצדוקים לתת תוקף לשיטתם ביחס לקרבן התמיד, כי התמיד, לדעתם איננו קרבן חובה לאומי אלא הוא מסור לרחשי ליבו הסובייקטיבי של כל יחיד... נסיון זה של הצדוקים היה בו משום חשיבות עקרונית מכרעת. משום כך כשעלה בידי החכמים לשכנע את העם שאותה שיטה היא בטלה, כללו את ימי "הקמת התמיד" עם הימים הכתובים במגילת תענית, במגילה זו רשומים כל ימי ההצלה שיש לחוג אותם על ידי איסור תענית, ובחלקם גם על ידי איסור הספד.